

КОНФІГУРАЦІЯ ПОЛІТИКО-ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ ЧЕСЬКОЇ РЕСПУБЛІКИ ЗА ПІДСУМКАМИ ВИБОРІВ ДО ПАЛАТИ ПРЕДСТАВНИКІВ 2025 РОКУ

CONFIGURATION OF THE POLITICAL AND PARTY SYSTEM OF THE CZECH REPUBLIC ACCORDING TO THE RESULTS OF THE 2025 CHAMBER OF DEPUTIES ELECTIONS

Гайданка Є.І.,

orcid.org/0000-0001-8112-2090

кандидат політичних наук,

доцент кафедри політології і державного управління

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

Чергові вибори до нижньої палати парламенту Палати депутатів (3–4 жовтня 2025 р.) суттєво видозмінили конфігурацію політико-партійного простору Чеської Республіки. Проурядова коаліція «Разом» фактично програла парламентські вибори, прем'єр-міністр Роберт Фіяла буде змушений подати у відставку. Перемогу на виборах святкує популіст Андрей Бабиш, якому вдалося максимально мобілізувати опозиційний електорат. Основними факторами перемоги популістів стали: стагнаційні процеси в економіці, зниження легітимності прем'єр-міністра Петра Фіяли та популяризація популізму у чеській політиці. Коаліційними партнерами партії ANO можуть стати праворадикальні популісти «Свобода та пряма демократія» та нова партія правих популістів AUTO.

Основні наслідки жовтневих виборів 2025 р. до Палати депутатів: прогнозований програв економічно неуспішної урядової коаліції та перемога популістів ANO; переможна виборча стратегія ANO завдяки балансуванню між правим і лівим електоратом; складна та проблемна конфігурація можливої урядової коаліції популістів у складі ANO–СПД–AUTO; результати виборів актуалізували електоральні клієджди «Голосування вдома vs голосування закордоном» та «Прага vs провінція». Непрямими наслідками виборів стали: потенційні загрози чеській моделі демократії з боку популістського уряду А.Бабиша; зміцнення євроскептицизму у чеському суспільстві; поширення проросійських наративів у чеському політичному дискурсі. Прихід до влади у Чеській Республіці популістів загрожує для України скороченням та відміною військової допомоги й можливою підтримкою Прагою скасування санкцій проти росії. Незважаючи на загальний популістський фон виборчої кампанії, досвідченому чеському політику Андрею Бабишу доведеться шукати політичних компромісів з партнерами по коаліції, Європейським Союзом та чеським виборцем.

Ключові слова: Чехія, парламентські вибори, популізм, регіоналізм, електоральні клієджди, російсько-українська війна.

The regular elections for the lower house of parliament, the Chamber of Deputies, will take place on October 3–4, 2025, and have significantly altered the political and party configuration in the Czech Republic. The pro-government coalition “Together” experienced a loss in the parliamentary elections, leading to the resignation of Prime Minister Robert Fiala. Andrej Babiš, a populist leader, is celebrating his victory, having effectively mobilized the opposition electorate. Key factors contributing to the electoral victory of populists include stagnant economic conditions, a decline in the legitimacy of Prime Minister Petr Fiala, and the increasing appeal of populism within Czech politics and Czech society. The ANO party may form coalitions with the right-wing radical populist party “Freedom and Direct Democracy” and a new right-wing populist party AUTO.

The main consequences of the October 2025 elections to the Chamber of Deputies include a projected loss for the economically unsuccessful government coalition and a victory for the populist party ANO. The successful electoral strategy of the ANO involved appealing to both right- and left-leaning voters. However, the potential formation of a government coalition consisting of ANO–SPD–AUTO presents a problematic and challenging dynamic situation. The election results highlighted significant electoral cleavages, such as “Home voting vs. Voting abroad” and “Prague vs. Provinces”. Indirectly, the election raised concerns about the Czech model of democracy under a populist government led by A.Babiš. Additionally, there is a growing sentiment of Euroscepticism in Czech society and an increase in pro-Russian narratives within the political discourse. The rise of populists in the Czech Republic poses a risk to Ukraine, as it may lead to a decrease or cancellation of military aid and potential support from Prague for lifting sanctions against Russia. Despite the overarching populist tone of the election campaign, seasoned Czech politician Andrej Babiš will need to negotiate political compromises with coalition partners, the European Union, and the Czech electorate.

Key words: Czechia, parliamentary elections, populism, regionalism, electoral cleavages, Russian-Ukrainian war.

Постановка проблеми. Чеська Республіка з початку 1990-их рр. вважалась взірцем демократичних перетворень, а з початку російсько-української війни активно надавала Україні не тільки гуманітарну, але й військову допомогу. Проте чергові вибори до Палати представників

у 2025 р. суттєво видозмінили конфігурацію політико-партійного простору країни. Формально проукраїнські політичні сили перейдуть в опозицію до популістського уряду Андрея Бабиша. Проте безпосередньо політична постать Андрея Бабиша та складність ідеологічної композиції чеської

партійної системи стимулюють шукати відповіді на питання, які виникли після результатів виборів до Палати представників. По-перше, пояснення основних причин електоральних невдач проукраїнського уряду на чолі з Петром Фіялою. По-друге, спроба спрогнозувати урядову стратегію майбутнього прем'єр-міністра Андрея Бабіша. Політичної пікантності додає можлива конфігурація парламентської коаліції партії ANO з відверто популістськими праворадикальними силами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Політична проблематика Чеської Республіки широко висвітлюється вітчизняними науковцями. Політологічний аналіз парламентських виборів у Чехії також добре презентований. Особливості перебігу парламентських виборчих кампаній та їхній вплив на чеську політичну систему розглянуті, зокрема, такими науковцями: А.Хомич, Р.Голечек, Ю.Остапеч, Т.Федорчак, І.Бойко, Н.Марадик та ряд інших. Через те, що чергові вибори до Палати представників відбулись ближче до кінця 2025 р., їхні результати поки не досліджені у вітчизняній політичній науці.

Основна мета статті полягає в політологічному аналізі підсумків виборів до Палати представників Чеської Республіки у 2025 році.

Виклад основного матеріалу. Чергові вибори до нижньої палати парламенту Палати представників Чеської Республіки проходили традиційно два дні (п'ятниця та субота), що визначається профільним законом (§1, ст. 4) [1]. Цього разу вибори припали на 3–4 жовтня 2025 р., а виборча явка склала 68,95%. У період незалежності це третій показник виборчої явки, що свідчить про високий рівень зацікавлення на початку жовтня 2025 р. парламентським електоральним процесом чеським виборцем [2]. На відміну від попередніх виборів 2021 р. цьогооріч було новелізовано виборчий процес та введено можливість голосувати поштою, що мало би стимулювати чеського виборця закордоном приєднатись до голосування (СІ. IX, § 1) [3]. Проте вплив голосування закордоном на перебіг виборів був скоріше політичним, ніж прагматичним. Підтвердженням тому є нерівномірне кількісне співвідношення між списками виборців всередині Чеської Республіки (всього 8 253 316 осіб) та чеськими громадянами закордоном, які записали себе до списків напередодні виборів (37 654) [2]. З іншого боку, опозиційне голосування закордоном могло вчергове підтвердити електоральний кліведж між тими чехами, які мешкають у країні та «закордонними» чехами.

Найбільш актуальні соціологічні опитування підтримки конкретних політичних сил наприкінці вересня 2025 р. підтвердили загальні тенденції голосування. Відповідно до електоральних прерференцій чехів перше місце відводилось партії Андрея Бабіша ANO (чес. – *Akce nespokojených*

občanů) (32,6% голосів), на другому місці розташувалась провладна коаліція «Разом» (чес. – *SPOLU*) (21,1%); решта політичних сил розташувались на фактично одному рівні електоральної підтримки – центристи STAN-«Старости та незалежні» (чес. – *STAN-Starostové a nezávislí*), яких могли підтримати 11,2% виборців, праві популісти СПД (чес. – «*Svoboda a přímá demokracie*») з можливою підтримкою 10,1% та «Чеська партія піратів» (чес. – «*Česká pirátská strana*») з можливими 8,7% голосів виборців. На межі проходження до Палати представників розташувались коаліція лівих на чолі з чеськими комуністами «Досить» (чес. – «*Stačilo!*») з підтримкою у 7,7% та партія правих популістів АВТО-«Автомобілісти для себе» (чес. – *AUTO-«Motoristé sobě»*) з 5,4% можливих голосів [4]. У випадку такої конфігурації Палати представників уряд Чеської Республіки буде перевантажено, а склад нового кабінету виявиться відверто популістським.

Напередодні жовтневих виборів 2025 р. уряд Петра Фіяли зазнав значної критики, яка, передусім, була спричинена стагнаційними процесами в економіці. Ще у 2024 р. діяльність кабінету Р.Фіяли була спрямована на «посилення безпеки, яке було затьмарене економічними проблемами» [5]. Починаючи з 2021 р. урядом було здійснення ряд кроків з реалізації стратегії економічної консолідації Чеської Республіки, що часто призводило до стагнації економіки. Наприклад, у країні поступово зростає рівень інфляції, з якою уряд боровся шляхом підвищення податків. У підсумку, за 2024 р. Чеська Республіка стала єдиною в ЄС, в якій показники ВВП не досягли доковідного рівня. Серед позитивних дій проєвропейського уряду Р.Фіяли слід виділити модернізацію чеської армії та спроби енергетичної незалежності країни від російських енергоносіїв [5]. Незмінною залишалась підтримка офіційною Прагою України у війні з російським агресором. Серед іншого, чеський уряд стимулював закупівлю артилерійських снарядів для української армії [6]. Незважаючи на вказані позитивні аспекти урядової політики рівень підтримки кабінету Р.Фіяли суттєво падав, особливо із наближенням жовтневих виборів 2025 р. В умовах поступового погіршення соціально-економічного добробуту 2023–2025 рр. чеському виборцеві залишалось або висловити довіру непопулярному уряду, або шукати популістську альтернативу. Суттєво вплинуло на перебіг виборчого процесу низький рівень довіри Петру Фіялі. На початку 2025 р. чинному прем'єр-міністру довіряли тільки 12% чехів [7]. Очічника уряду випередили деякі лідери партій-союзників по коаліції та більшість опозиційних політиків.

З падінням рейтингів уряду та особисто Петра Фіяли суттєво збільшувався рівень електоральної підтримки Андрея Бабіша та його партії ANO.

Розуміючи кризу довіри уряду свого опонента, А.Бабіш обирає прогнозовану, але ефективну стратегію виборчої кампанії. Основним політичним наративом партії ANO стала критика соціальної та економічної політики уряду П.Фіяли та пошук компромісів з путінською росією. З метою залучення на свій бік максимальну кількість електорату, А.Бабіш транслює ці обидва наративи у максимально популістській манері. Негативну економічну динаміку пропонується вирішити зменшенням податків, «кінцем дороговизни» та загалом «поверненням до нормального життя». Також чеському виборцеві партія ANO пропонує обирати «дешевшу енергію» та «краще життя» [8]. На рекламних білбордах ANO часто можна було побачити фото Петра Фіяли з підписом «найгірший прем'єр» [9]. Стосовно російсько-української війни А.Бабіш є прихильником нормалізації відносин з московією («...Чеська Республіка стала другим найбільшим ворогом росії після Сполучених Штатів...») та відмову від військової допомоги Україні («...ініціатива з боєприпасами. Чи нормально, що хтось заробляє десятки мільйонів крон на українцях?») [10].

Напередодні жовтневих виборів 2025 р. до Палати представників електоральне поле Чеської Республіки було поляризоване на два партійні центри, довкола яких об'єднувались решта партійних акторів. Першим центром стала проурядова коаліція «Разом», де довкола найбільш впливової ліберал-консервативної ГДП (чес. – «*Občanská demokratická strana*») також об'єдналися християнські демократи ХДС-ЧНП (чес. – «*Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová*») та ліберал-консерватори TOP 09 (чес. – «*Tradice, Odpovědnost, Prosperita*»). Можлива співпраця у парламенті з вказаними партіями розглядалась чеським неолібералами «Чеська партія піратів» та ще однією ліберальною силою STAN. Інший політичний табір склали популісти ANO, праворадикальна СПД та праві популісти AUTO. Ця передвиборна конфігурація умовна та не передбачала створення будь-яких ситуативних електоральних союзів. Проте за умови проходження до Палати представників всіх шести найбільш популярних

політичних суб'єктів можна спрогнозувати конфігурацію майбутніх парламентських коаліцій.

Результати виборів до Палати представників Чеської Республіки, що відбулись 3–4 жовтня 2025 р. підтвердили результати соціологічних досліджень та політичних прогнозів зроблених напередодні. Всього подолати виборчий бар'єр (5% – для партій та від 10% для коаліцій) вдалося шести партійним суб'єктам (Див. Табл. 1).

Результати виборів засвідчили фактичну перемогу опозиції та високий ступінь фрагментарності партійної системи Чеської Республіки. До нижньої палати чеського парламенту були делеговані представники восьми політичних партій, враховуючи трипартійний склад коаліції «Разом». Спробуємо проаналізувати результати жовтневих виборів 2025 р. до Палати представників Чеської Республіки.

По-перше, урядова коаліція «Разом» прогнозовано програла вибори опозиції на чолі з ANO. З одного боку, справа у поступовому зменшенні ступеню легітимності уряду Петра Фіяли, а з іншого боку, агресивній виборчій кампанії партії Андрея Бабіша. Також слід згадати своєрідну репетицію парламентських виборів 2025 р. на регіональних виборах у вересні 2024 р. Тоді ANO вдалося перемогти у 10 з 13 чеських країв (регіонів) [2].

З 2021 р. коаліція «Разом» з партнерами чеськими піратами та STAN намагались відстоювати проєвропейську позицію країни. У контексті російсько-української війни конфігурація чеського уряду та проукраїнське позиціонування Президента Петра Павела вважались оптимальними для військової та гуманітарної підтримки Києва. Окрім того, відхід від влади у Чеській Республіці проєвропейських партій суттєво підвищить ступінь популізму та євроскептицизму, що призведе до нарощення електорального потенціалу проросійських партій.

По-друге, на найвищі посади у Чеській Республіці повертається Андрей Бабіш. Один з найбільш відомих сучасних чеських політиків застосував звичну для останніх виборчих кампаній популістську риторіку. На відміну від попередніх виборів

Таблиця 1

Результати виборів до Палати представників Чеської Республіки (3–4 жовтня 2025 р.)

Партія/коаліція	Кількість отриманих голосів (%)	Кількість отриманих мандатів (макс. 200)
ANO	34,51%	80
«Разом»	23,36%	52
STAN	11,23%	22
«Чеська піратська партія»	8,97%	18
СПД	7,78%	15
AUTO	6,77%	13

Ресурс: підготовлено автором за даними Чеського бюро статистики [2].

2021 р., в умовах кризи уряду П.Фіяли, популістська стратегія дозволила партії ANO здійснити політичний реванш. З цих позицій, виборча кампанія ANO та риторика Андрея Бабіша є достатньо близькими до стратегії Роберта Фіцо та його SMER (парламентські вибори 2023 р. у Словаччині) чи традиційної популістської політики Віктора Орбана та його ФІДЕС (парламентські вибори 2022 р. в Угорщині). Про вагомий електоральний потенціал чеських популістів свідчить більшість отриманих мандатів – 108 з 200 місць. Електоральні успіхи ANO також можна пояснити з позицій мобілізації «чужого електорату». Адже стратегія поміркованого популізму запропонована Андреем Бабішом дозволила залучати на свій бік як більш поміркованого виборця-євроскептика від праворадикальних партій, так й лівий електорат від чеських соціал-демократів та комуністів. У підсумку, дві останні політичні сили залишились поза парламентом вдруге поспіль, натомість ANO накопичує свій електоральний потенціал.

Якщо партія ANO ще намагається зберігати партійний баланс між раціональною та популістською політикою, то решта впливових популістів є відверто праворадикальними. Відміна військової допомоги Україні та перегляд санкцій проти росії стали наскрізними наративами виборчої кампанії А.Бабіша. Після жовтневих виборів 2025 р. Україні доведеться по-новому вибудовувати комунікацію з потенційно проросійським урядом ще однієї центральноєвропейської країни.

По-третє, після виборів актуалізується питання стабільності можливої урядової коаліції. Очевидною конфігурацією коаліції є трипартійний союз популістів – ANO–СПД–АУТО. Всередині коаліції можуть виникнути суттєві розбіжності, наприклад, у питаннях, позиціонування щодо членства в ЄС чи НАТО. Андрей Бабіш, незважаючи на часту критику ЄС, пов'язує економічні перспективи Чехії з Брюсселем. Натомість праворадикальні СПД та АУТО здатні ініціювати чеський референдум за вихід з ЄС чи НАТО. Незрозумілою виглядає здатність укладати політичні домовленості на особистісному рівні між А.Бабішем, Т.Окамураю та П.Мацинкою. З іншого боку, схожі популістські уряди успішно функціонують у сусідній Словаччині – коаліційний союз партії СМЕР та праворадикальної Словацької національної партії та Угорщині – ФІДЕС Віктора Орбана тісно співпрацює з праворадикальними «Наша Батьківщина».

По-четверте, результати жовтневих виборів 2025 р. до Палати представників вказали на

декілька електоральних кліведжів у сучасній Чеській Республіці. Першим кліведжем виступає підтримка проєвропейських сил чи популістів виборцями всередині країни та «закордонними чехами». Кожний третій виборець, який голосував на виборчих дільницях у Чеській Республіці віддав свій голос за популістів ANO, значною була підтримка праворадикальних СПД та популістів АУТО (разом 14,55% голосів). Натомість чехи закордоном одноставно підтримали тільки проєвропейські політичні сили: «Разом» (39,26% голосів), Чеська піратська партія (28,24%) та STAN (21,48%); решта партій до парламенту не потрапляють, а найбільшу підтримку отримало ANO, проте всього лише 3,95% [2]. Другим кліведжем стали результати голосування у столиці Празі та інших регіонах Чеської Республіки. Партія Андрея Бабіша здобуває перемогу в усіх регіонах (краях) за винятком Праги. У столиці перемогу здобула проурядова коаліція «Разом» [2]. Отже, вибори до Палати представників підтвердили основні електоральні кліведжі «Голосування вдома vs голосування закордоном» та «Прага vs провінція».

Висновки. Вибори до Палати представників, що відбулись у Чеській Республіці 3–4 жовтня 2025 р. суттєво видозмінили конфігурацію політико-партійного простору. Перемога опозиційних партій на чолі з ANO та майбутнє прем'єрство Андрея Бабіша «перезавантажить» чеський уряд. Домінування партій-популістів стало можливим в умовах помітної кризи легітимності уряду Петра Фіяли, спадної економічної динаміки та традиційно високому рівні популізму й євроскептицизму, властивими для чеського суспільства. Політичний образ досвідченого Андрея Бабіша мав стати для чеського виборця компромісною фігурою – деє посередині між економічно слабоефективним проєвропейським урядом та проблемними праворадикальними силами. Формат майбутньої урядової коаліції стане викликом й особисто для Андрея Бабіша, адже йому доведеться шукати компроміси з такими одіозними фігурами чеської політики як Томіо Окамура та Філіп Турек.

Результати парламентських виборів 2025 р. також ставлять нові виклики для України. Попередній уряд на чолі з Петром Фіалою доцільно вважати проукраїнським, натомість конфігурація майбутнього чеського уряду наповнена скепсисом щодо допомоги Україні у російсько-українській війні. Пошук політичних компромісів між Києвом та Прагою залишатиметься одним із пріоритетів вітчизняної зовнішньої політики після жовтня 2025 р.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Zákon o volbách do Parlamentu České republiky. Zákon č. 247/1995 Sb. *Zákony pro lidi*. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-247/historie> (дата звернення: 18.10.2025).
2. Výsledky voleb a referendum. *Volby.cz*. Český statistický úřad. URL: <https://www.volby.cz/> (дата звернення: 18.10.2025).
3. Zákon, kterým se mění zákon č. 88/2024 Sb., o správě voleb. Zákon č. 268/2024 Sb. *Zákony pro lidi*. URL: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2024-268#cast8> (дата звернення: 18.10.2025).
4. Ipsos volební model: Volby by vyhrálo ANO, druhá je koalice SPOLU. *Ipsos*. 29.09.2025. URL: <https://www.ipsos.com/cs-cz/ipsos-volebni-model-volby-vyhralo-ano-druha-je-koalice-spolu> (дата звернення: 20.10.2025).
5. Dębiec Krzysztof. Fiala's Government Halfway Through Its Term: Security Reinforcement Overshadowed by Economic Problems. *OSW Commentary*. 16.02.2024. No. 574. URL: <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2024-02-16/fialas-government-halfway-through-its-term-security> (дата звернення: 17.10.2025).
6. Mašková Martina. Munice pro Ukrajinu za 1,5 miliardy dolarů? "Nesmysl, vyjde na dvojnásobek", říká vyjednaváč. *iROZHLAS.cz*. 16.04.2024. URL: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/munice-pro-ukrajinu-za-15-miliardy-dolaru-nesmysl-vyjde-na-dvojnásobek-rika_2404161344_pj (дата звернення: 17.10.2025).
7. Menšík Jan. Fiala na chvostu žebříčku popularity, přeskočila ho i Konečná, plyne z průzkumu STEM. *Novinky.cz*. 11.01.2025. URL: <https://www.novinky.cz/clanek/domaci-fiala-na-chvostu-zebricku-popularity-preskocila-ho-i-konecna-plyne-z-pruzkumu-stem-40504167> (дата звернення: 17.10.2025).
8. Šebesta Martin. Volební program ANO: Návrat „normální vlády“, nižší daně a konec drahoty. *Novinky.cz*. 26.09.2025. URL: <https://www.novinky.cz/clanek/volby-do-poslanecke-snemovny-volebni-program-ano-2025-40540607> (дата звернення: 21.10.2025).
9. Rohánková Eliška. "Babiš jako praotec Čech". ANO zvolilo na billboardech novou strategii. *Seznam Zprávy*. 27.09.2025. URL: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/volby-do-poslanecke-snemovny-babis-jako-praotec-cech-ano-zvolilo-na-billboardech-novou-strategii-286862> (дата звернення: 21.10.2025).
10. Rohánková Eliška. "S komunisty nikdy ne", prohlásil Babiš. ANO završilo kampaň. *Seznam Zprávy*. 30.09.2025. URL: <https://www.seznamzpravy.cz/clanek/volby-do-poslanecke-snemovny-za-nas-jsme-byli-druhym-nejvetsim-nepritelem-ruska-babis-zakoncil-kampan-287415> (дата звернення: 21.10.2025).

Дата першого надходження рукопису до видання: 03.11.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 11.12.2025

Дата публікації: 31.12.2025